

ความหมายและเอกลักษณ์พื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์ในความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ เพื่อกำหนดรูปลักษณ์ป้ายรถโดยสารประจำทาง

The meaning and identity of Rattanakosin Island in opinion from foreign tourists
In order to design the bus stop pole.

โสรัจ คงคาร์ตัน*

วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการออกแบบอุตสาหกรรม
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

บทคัดย่อ

บทความการวิจัยเรื่อง ความหมายและเอกลักษณ์พื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์ในความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติเพื่อกำหนดรูปลักษณ์ป้ายรถโดยสารประจำทางในครั้งนี้ เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง ออกแบบป้ายรถโดยสารประจำทางเพื่อชี้แนะการเดินทางในกรุงเทพมหานคร กำหนดวัตถุประสงค์ในการเขียนบทความคือ 1) ศึกษาการให้ความหมายของพื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์ 2) ระบุลักษณะทางเอกลักษณ์ของพื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์ และ 3) เสนอข้อพิจารณาการออกแบบรูปลักษณ์ป้ายรถโดยสารประจำทางในพื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์ โดยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลระหว่างการทบทวนวรรณกรรมและการสัมภาษณ์ความคิดเห็นถึงคุณลักษณะเฉพาะที่เป็นเอกลักษณ์ในพื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์กับนักท่องเที่ยวต่างชาติซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างในงานวิจัย

ผลที่ได้จากการศึกษาพบว่า การออกแบบป้ายรถโดยสารประจำทางในพื้นที่ของเกาะรัตนโกสินทร์นั้นควรใช้เอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมเพราะแสดงให้เห็นเป็นรูปธรรม ให้ผู้พบเห็นสามารถรับรู้องค์ประกอบ เช่น รูปทรง รูปทรง ส่วนประกอบ ลวดลาย และสี สื่อความหมายถึงพื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์ที่มีความสำคัญในประเด็นทางด้านสถาปัตยกรรมและด้านประวัติศาสตร์ โดยองค์ประกอบทางกายภาพประกอบด้วย 1) รูปทรง รูปทรง คือ รูปทรงสี่เหลี่ยมด้านบนมีสามเหลี่ยมทรงสูง รูปทรงเป็นสี่เหลี่ยมซ้อนชั้น และรูปทรงสามเหลี่ยม 2) ส่วนประกอบ คือ ประดับกรอบหน้าบรรพได้แก่ ซ้อฟ้า ไบระกา นาคเบื่อง นาคลำยอง และหางหงส์ ที่เป็นส่วนประกอบภายนอกรูปทรง 3) ลวดลาย คือ รูปทรงของลวดลายดอกไม้และเส้นของเถาวัลย์ 4) สี คือ สีทอง เหลืองใช้เป็นสีของป้าย และ 5) กำหนดบุคลิกลักษณะให้มีความเป็นชนชาติ ดั้งเดิม และสง่างาม หากนำเอาองค์ประกอบของเอกลักษณ์ดังกล่าวมากำหนดเป็นข้อพิจารณาการออกแบบรูปลักษณ์ป้ายรถโดยสารประจำทาง จะสามารถกำหนดรูปลักษณ์ให้มีความเหมาะสมกับพื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์ ตลอดจนผู้พบเห็นจะมีความเข้าใจและอธิบายความหมายของพื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์ได้อย่างชัดเจน

คำสำคัญ : พื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์ / ความหมายพื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์ / คุณลักษณะเฉพาะที่เป็นเอกลักษณ์ / นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ / การออกแบบรูปลักษณ์รถโดยสารประจำทาง

*ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ญาดา ชาวลกุล ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์
สาขาวิชาการออกแบบอุตสาหกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

Abstract

This article researches the meaning and identity of the Rattanakosin Island from the perspectives of foreign tourists in order to design self-advisory bus stop poles in the Bangkok Metropolitan area. With such, the purposes of this article are as follows: 1) Study the unique identity of the Rattanakosin Island area 2) Identify the unique identities of the Rattanakosin Island area 3) Propose the design of bus stop pole in the Rattanakosin Island with derivation from review of literature and interview from foreign tourists. The study revealed that the design of bus stop within the area of the Rattanakosin Island should apply identity associated with Thai architecture due to its concrete and remarkable features. Samples in the study were able to associate and recognize the elements of Thai architecture in terms of physical features. The physical features to the samples reflected the history and architecture of the Rattanakosin Island. The physical features include 1) Form: the design of rectangular top with triangle shape, rectangular stacked layers, and triangular spire shape 2) Complement: the accompanying decoration used to demonstrate the exterior, most of the time attached to the bargeboard including Chofa Bairaka Naga's Head, Lamyong, and Hanghong 3) Pattern: the pattern of flowers and line of vine 4) Colors: The colors to be used on bus stop poles 5) Style: the concept used to represent Ethnic Classic and Elegant. All these identity or physical features can be used to design the bus stop poles suitable for the Rattanakosin Island as way for travellers and tourists to clearly perceive and understand the Rattanakosin Island.

Keywords : Rattanakosin Island / Meaning of Rattanakosin Island / Particularities of identity / Foreign tourist / Bus stop pole design

บทนำ

เอกลักษณ์ คือ ลักษณะที่เหมือนกันหรือมีส่วนร่วม มีจุดเน้นและจุดเด่นที่สะท้อนให้เห็นเป็นลักษณะเฉพาะของสิ่งนั้น และเป็นสิ่งตายตัวไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2542) Lynch (1960) การได้ศึกษาองค์ประกอบของภูมิทัศน์เมืองเพื่อแสดงให้เกิดจินตภาพของเมือง (Image of the city) ประกอบด้วย โครงสร้าง (Structure) หมายถึง การจำแนกประเภททางกายภาพของพื้นที่ที่มีความแตกต่างกัน เอกลักษณ์ (Identity) คือ สิ่งที่ปรากฏต่างๆ ประกอบกันขึ้นเป็นเมือง มีลักษณะเด่นเพื่อจำแนกสภาพแวดล้อม และความหมาย (Meaning) คือ การให้คำจำกัดความสิ่งที่

ปรากฏเป็นเมือง ทั้ง 3 องค์ประกอบมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด ในแต่ละเมืองล้วนมีความหมายที่ชัดเจนและแตกต่างกัน ความหมายของพื้นที่เป็นส่วนสำคัญที่ช่วยให้เข้าใจในลักษณะในสภาพแวดล้อมทำให้เกิดจินตภาพของเมือง ผู้พบเห็นจะสามารถเข้าใจและอธิบายความสำคัญของพื้นที่ 'ได้จากความรู้สึกและทัศนคติที่มีผลต่อกระบวนการรับรู้และจดจำสภาพพื้นที่ โดยโครงสร้างและเอกลักษณ์มีส่วนช่วยให้เกิดความเข้าใจความหมาย แต่สิ่งที่ก่อให้เกิดความเข้าใจความหมายได้ชัดเจนได้มากที่สุดต้องมีคุณสมบัติด้านเอกลักษณ์เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้เกิดการจินตภาพ สร้างความเข้าใจความหมายของเมืองของผู้ที่เข้าสู่ภายในเมืองได้ สังเกตเห็น (วิมลสิทธิ์ หรยางกูร, 2541. Wan, 2009)

เอกลักษณ์จะแสดงคุณลักษณะเพื่อสื่อความหมายของพื้นที่ซึ่งมีคุณลักษณะ 2 แบบคือ เอกลักษณ์เชิงรูปธรรม คือลักษณะที่มีอยู่อย่างเด่นชัดสามารถมองเห็นหรือจับต้องได้ (Tangible) ซึ่งเป็นผลมาจากสิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติเช่น ลักษณะเด่นทางภูมิประเทศ และสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้นเช่น สถาปัตยกรรม ศิลปกรรม สามารถแสดงลักษณะเด่นทางกายภาพ เช่น เส้น สี รูปร่าง รูปทรง เป็นต้น และเอกลักษณ์เชิงนามธรรม คือลักษณะที่มองไม่เห็นหรือจับต้องไม่ได้ (Intangible) แต่สามารถรับรู้ได้ทางความรู้สึก ซึ่งเป็นผลมาจากคติความเชื่อ ประเพณี วิถีชีวิต สังคม และวัฒนธรรม สามารถแสดงลักษณะด้านแนวความคิด เช่น บุคลิกและลักษณะ กระบวนการ แนวคิดและที่มา เป็นต้น (สถาบันพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม, 2555) นำมาใช้เป็นบรรทัดฐานและประยุกต์ใช้ในการสร้างเป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ การนำลักษณะเด่นที่แสดงถึงเอกลักษณ์มาใช้งานออกแบบมีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างความชัดเจนเพื่อสื่อถึงความหมายของพื้นที่ ช่วยให้ผู้ที่พบเห็นรับรู้และเข้าใจถึงลักษณะและความสำคัญของพื้นที่และสะท้อนเห็นคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ หรือวิถีชุมชนของเมือง (Wan, 2009)

โครงสร้างของเกาะรัตนโกสินทร์เป็นพื้นที่ที่มีโบราณสถานมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ ศิลปะ และสถาปัตยกรรมกระจายตัวอยู่มากที่สุดมีความหนาแน่นของกลุ่มอาคารที่เป็นมรดกสำคัญของชาติตั้งอยู่เป็นจำนวนมากกว่า 70 % ของพื้นที่ทั้งหมด (สำนักผังเมือง, 2529) มีชุมชนอยู่อาศัยและประกอบการพาณิชยกรรมประเภทอื่นๆ ปะปนอยู่น้อยเมื่อเทียบกับพื้นที่บริเวณอื่นของกรุงเทพมหานคร จึงเป็นย่านประวัติศาสตร์และแหล่งท่องเที่ยวแสดงคุณค่าทางด้านศิลปวัฒนธรรมจากอดีตจนถึงปัจจุบันที่ความสำคัญปรับเปลี่ยนตามอิทธิพลทางศิลปะในแต่ละยุคสมัย แสดงภูมิทัศน์สภาพแวดล้อมที่ทำให้ผู้ที่เข้ามายังพื้นที่รับรู้ลักษณะหรือความสำคัญของเมือง(สำนักผังเมือง,2553) ได้กำหนดกรอบการพัฒนาภูมิทัศน์ให้เป็นมหานครแห่งคุณภาพและเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม ควบคุมเป็นพื้นที่ทางด้านอนุรักษ์และย่านมรดกวัฒนธรรมในฐานะเมืองเก่า (Bangkok Heritage) และปรับปรุงภูมิทัศน์สภาพแวดล้อมโดยรอบให้ส่งเสริมการดำเนินชีวิต คุณค่าของภูมิทัศน์เมือง และมีส่วนช่วยในการกระตุ้นการท่องเที่ยวให้ดีขึ้น การกำหนดองค์ประกอบถนน เช่น ผลิตภัณฑ์สาธารณะบนพื้นที่ทางเท้า (Street Furniture) ให้เหมาะสมกับย่านประวัติศาสตร์มีส่วนช่วยส่งเสริมลักษณะเด่นของย่านนั้นๆ แสดงภูมิทัศน์ถนนอันเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างเอกลักษณ์ภูมิทัศน์เมือง

ป้ายรถโดยสารประจำทางเป็นส่วนหนึ่งของผลิตภัณฑ์สาธารณะบบทางเท้า มีหน้าที่บอกจุดสังเกต ระบุตำแหน่งพื้นที่จุดหยุดรับ-ส่งผู้โดยสาร และนำเสนอข้อมูลการเดินทาง การออกแบบรูปลักษณะของป้ายจะต้องก่อให้เกิดสุนทรียภาพส่งเสริมเอกลักษณ์เหมือนเป็นส่วนหนึ่งของสภาพแวดล้อมอย่างเหมาะสม (เอื้อเอ็นดู ดิศกุล ณ อยุธยา. 2543) สามารถสื่อความหมายให้ผู้โดยสารได้รับรู้เอกลักษณ์ที่สำคัญของพื้นที่และสร้างความเข้าใจความหมายของเมืองได้ง่ายขึ้น ช่วยให้นักท่องเที่ยวสามารถอ้างอิงและจำแนกรูปพื้นที่หรือตำแหน่งของตนเองในการเดินทาง ลดความวิตกกังวลในระหว่างการเดินทาง ปัจจุบันป้ายในพื้นที่บริเวณเกาะรัตนโกสินทร์มีความหลากหลาย การออกแบบมีรูปแบบตามแต่ละองค์กรไม่มีการกำหนดรูปแบบป้ายเฉพาะให้เหมาะสมกับพื้นที่ ทำให้ป้ายแต่ละประเภทรวมถึงป้ายรถโดยสารประจำทางไม่มีความกลมกลืนกับสภาพภูมิทัศน์ ไม่สามารถส่งเสริมการรับรู้เพื่อสื่อความหมายสถานที่ให้เกิดความเข้าใจและแสดงถึงเอกลักษณ์ที่ชัดเจนของพื้นที่

การนำคุณลักษณะทางกายภาพเอกลักษณ์ของพื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์เพื่อให้ได้องค์ประกอบทางกายภาพที่สามารถแสดงลักษณะเด่น เช่น รูปร่าง รูปทรง ส่วนประกอบ สี ลวดลาย นำมาเป็นข้อพิจารณาการออกแบบรูปลักษณะป้ายรถโดยสารประจำทางให้มีความเหมาะสมกับพื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์นั้น จะต้องระบุลักษณะทางเอกลักษณ์ของพื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์ให้มีความสัมพันธ์กับการให้ความหมายของพื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์ (Wan. 2007) เพื่อให้ผู้พบเห็นสามารถเข้าใจและอธิบายลักษณะและคุณสมบัติของสภาพแวดล้อมของพื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์ผ่านการรับรู้และเข้าใจต่อสิ่งที่ปรากฏเป็นเมืองโดยการมองเห็น การรู้สึกและการจดจำได้อย่างชัดเจน และนำมาประยุกต์ใช้ในการออกแบบรูปลักษณะป้ายรถโดยสารประจำทางให้ส่งเสริมเอกลักษณ์ในพื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์และสื่อความหมายความเป็นพื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์

วัตถุประสงค์

1. ศึกษาการให้ความหมายของพื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์
2. ระบุลักษณะทางเอกลักษณ์ของพื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์
3. เสนอข้อพิจารณาการออกแบบรูปลักษณะป้ายรถโดยสารประจำทางในพื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์

กรอบแนวคิด

ผู้วิจัยใช้แนวคิดของ Lynch (1960) ในการศึกษาการกำหนดลักษณะหรือความสำคัญของเมืองเพื่อระบุการให้ความหมายของพื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์ ซึ่งนำไปสู่การหาลักษณะทางเอกลักษณ์ของพื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์ที่ก่อให้เกิดจินตภาพที่ชัดเจน

จากการทบทวนวรรณกรรมและการสัมภาษณ์นักท่องเที่ยวต่างชาติหาเอกลักษณ์ที่

เหมาะสมของพื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์ และศึกษาแนวคิดของ Appleyard (1969) เป็นการเพื่อหาองค์ประกอบที่มีลักษณะเด่นเป็นเอกลักษณ์ของเมืองที่มีผลต่อการจัดจำของนักท่องเที่ยวต่างชาติ นำมาเป็นองค์ประกอบการออกแบบรูปลักษณ์ ป้ายรถโดยสารประจำทาง แสดงแผนภาพกรอบแนวคิดเพื่อความเข้าใจในรูปที่ 1

ภาพที่ 1 : กรอบแนวคิดในการศึกษา

ขั้นตอนการศึกษา

ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนในการศึกษาจากกรอบแนวคิดในการศึกษาที่แสดงในรูปที่ 1 ประกอบด้วย

1) การศึกษาและวิเคราะห์จากการทบทวนวรรณกรรม ประกอบด้วยหนังสือ บทความวารสาร เอกสาร รายงานผลการวิจัย และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทั้งที่เป็นรูปเล่มและเอกสารออนไลน์ เพื่อวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย อธิบายความหมายของพื้นที่ (ก) และลักษณะทางเอกลักษณ์ของพื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์ 2 คุณลักษณะคือ เอกลักษณ์เชิงรูปธรรม และเอกลักษณ์เชิงนามธรรม (ค)

2) การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ ประกอบด้วย ความเข้าใจลักษณะหรือความสำคัญของพื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์ การหาลักษณะเอกลักษณ์ที่โดดเด่นของพื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์ และการอธิบายคุณลักษณะขององค์ประกอบที่เป็นเอกลักษณ์ทำให้เกิดการจัดจำ โดยใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน วิเคราะห์และสังเคราะห์ความเข้าใจลักษณะหรือความสำคัญของพื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์ (ข) การกำหนดจุดเด่นที่เป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ (ง) และการจัดจำองค์ประกอบที่เป็นเอกลักษณ์ในพื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์ (จ)

นำเอกลักษณ์ที่ได้จากการรวบรวมข้อมูลทั้ง 2 ส่วนมาวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่างความหมายและเอกลักษณ์ของพื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์ เพื่อสรุปข้อมูลลักษณะเฉพาะทางเอกลักษณ์ที่สามารถนำไปเป็นข้อพิจารณาในการออกแบบรูปลักษณ์ป้ายรถโดยสารประจำทาง

ผลการศึกษา

1. การให้ความหมายของพื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์ พบว่าการอธิบายความหมายและความเข้าใจลักษณะสำคัญของพื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์เพื่อหาความหมายของพื้นที่ที่มีความสอดคล้อง คือ

1.1 การให้ความหมายประเด็นด้านสถาปัตยกรรม จากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องการอธิบายความหมายคือ พื้นที่บริเวณเกาะรัตนโกสินทร์เป็นศูนย์รวมที่ตั้งของสิ่งปลูกสร้างและอาคารสำคัญที่มีคุณค่าทางด้านรูปแบบศิลปวัฒนธรรมที่มีการปรับเปลี่ยนตามอิทธิพลทางศิลปะในแต่ละยุคสมัย สะท้อนให้เห็นถึงความสามารถของฝีมือช่าง ถือเป็นทรัพย์สินที่มีคุณค่าทางโบราณคดีและศิลปกรรม เกิดเป็นมุมมองทางสายตาสวยงามที่สร้างทัศนียภาพ โดยพื้นที่ประกอบไปด้วย พระบรมมหาราชวัง พระตำหนัก วัดอาราม กำแพงเมือง บ่อน้ำประปา คลองคูเมืองเดิม และสิ่งก่อสร้างที่สำคัญมากมาย (ปิติ มณีเนตร. 2556, สำนักผังเมือง. 2553, อธิวัฒน์ สีดา. 2552, กองการท่องเที่ยว. 2008, Williams et al. 2012, Tritto. 2008) มีความสอดคล้องกับความเข้าใจลักษณะหรือความสำคัญของพื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์ของนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เดินทางเข้ามาในพื้นที่ โดยความหมายคือ พื้นที่บริเวณเกาะรัตนโกสินทร์เป็นศูนย์รวมลักษณะสถาปัตยกรรมอาคารและวัดที่มีความหลากหลายรูปแบบ เป็นศูนย์กลางแห่งการอนุรักษ์มรดกทางศิลปกรรมและวัฒนธรรมที่ชัดเจนผ่านลักษณะทางสถาปัตยกรรมที่สำคัญของประเทศ

1.2 การให้ความหมายประเด็นด้านประวัติศาสตร์ จากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องการอธิบายความหมายคือ พื้นที่บริเวณเกาะรัตนโกสินทร์เป็นจุดกำเนิดของกรุงเทพมหานคร ตั้งแต่การสถาปนากรุงรัตนโกสินทร์เป็นราชธานี มีประวัติศาสตร์อันรุ่งเรืองต่อเนื่องยาวนานมากกว่า 200 ปี แสดงความเป็นมาของเมืองในอดีตมาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน แม้ขยายออกไปพื้นที่รอบนอกกลายเป็นย่านที่มีการผสมผสานอยู่ร่วมกันบนความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ นับตั้งแต่สมัยก่อร่างสร้างเมืองต้นกรุงรัตนโกสินทร์ (สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์. 2555, กองการท่องเที่ยว. 2008, ปิติ มณีเนตร. 2556, ชุมชนบ่อน้ำประปา. 2556) มีความสอดคล้องกับความเข้าใจลักษณะหรือความสำคัญของพื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์ของนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เดินทางเข้ามาในพื้นที่ โดยความหมายคือ อาคารที่คงลักษณะความเก่าแก่ มีความสำคัญทางด้านประวัติศาสตร์การก่อตั้งและการพัฒนาของกรุงเทพมหานครตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันที่อยู่รอบบริเวณพื้นที่

กล่าวได้ว่า พื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์มีความสำคัญทางด้านสถาปัตยกรรมและประวัติศาสตร์เนื่องจากลักษณะสภาพพื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์มีการแสดงออกของอาคาร สิ่งปลูกสร้าง

และสถานที่ในพื้นที่ที่เป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ แสดงความเป็นเมืองดั้งเดิมในช่วงเวลาหนึ่ง แสดงออกผ่านลักษณะสภาพแวดล้อมทางภูมิทัศน์ จึงทำให้นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่เดินทางเข้ามาในพื้นที่มีส่วนร่วมกับสภาพแวดล้อมดังกล่าวที่เป็นศูนย์รวมการท่องเที่ยวทางสถาปัตยกรรมและประวัติศาสตร์ เข้าใจลักษณะสภาพของความเป็นเมืองมากกว่าลักษณะสภาพที่เป็นเกาะ ซึ่งจากการสัมภาษณ์นักท่องเที่ยวต่างชาติยังไม่รู้จักชื่อของเกาะรัตนโกสินทร์มากเท่าที่ควร จะรู้จักในชื่อเมืองเก่าของกรุงเทพมหานคร (Old city Bangkok) และศูนย์กลางกรุงเทพมหานคร (Center Bangkok, Inner Bangkok) สามารถอธิบายความรู้สึกและทัศนคติผ่านความจดจำข้อมูลจากการสืบค้นและการสังเกตพื้นที่

2. ลักษณะทางเอกลักษณ์ของพื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์ พบว่า เอกลักษณ์ที่มีความโดดเด่นภายใต้กรอบคุณลักษณะ 2 กรณีตามแนวคิดวิเคราะห์เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของสถาบันพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม คือ

2.1 เอกลักษณ์เชิงรูปธรรม

2.1.1 ผลการศึกษาจากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า ลักษณะเอกลักษณ์เชิงรูปธรรมที่แสดงออกในพื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์ที่ชัดเจนคือ รูปแบบเอกลักษณ์สถาปัตยกรรม โดยมีรูปแบบที่แตกต่างแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1) รูปแบบเอกลักษณ์สถาปัตยกรรมไทยสมัยรัตนโกสินทร์ ประกอบด้วย ลักษณะอาคารสถาปัตยกรรมของพระบรมมหาราชวังและวัด เช่น วัดพระแก้ว วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร วัดชนะสงครามราชวรมหาวิหาร วัดเทพธิดารามวรวิหาร วัดบวรนิเวศวิหาร วัดสุทัศนเทพวราราม วัดราชนัดดารามและโลหะปราสาท ได้รับอิทธิพลทั้งด้านอุดมคติและรูปแบบมาจากศิลปะสมัยอยุธยาตอนต้นและตอนปลาย โดยให้ความสำคัญแก่พระมหากษัตริย์ที่เป็นเสมือนสมมุติเทพ (ก) (ธีรศักดิ์ วงศ์คำแน่น. 2544) ในช่วงเวลาแห่งการปกครองของรัชกาลที่ 3 ได้มีการติดต่อค้าขายกับจีน ส่งผลให้งานศิลปกรรมมีความผสมผสานกับวัฒนธรรมแบบจีน มีการนำศิลปะเทคนิคจากช่างเคลือบชาวจีน ปฏิสังขรณ์วัดวาอารามหลายแห่ง เปลี่ยนแปลงการใช้วัสดุสำหรับประดับตกแต่งจากไม้มาเป็นวัสดุลายปูนปั้น กระเบื้องเคลือบ ปูนดินเผา ประดับกระเบื้องหลังคาเคลือบดินเผาสีส้ม เขียว น้ำเงิน จนเกิดเป็นรูปแบบศิลปกรรมลวดลายไทยที่มีความละเอียดอ่อนและวิจิตรบรรจง พบเห็นจากการตกแต่งลวดลายหน้าบรรพ พระอุโบสถ ชุ่มหน้าต่าง ชุ่มประตู เป็นต้น (ข) ผลงานศิลปกรรมในช่วงสมัยรัชกาลที่ 1 ถึงรัชกาลที่ 3 จัดว่าเป็นยุคสมัยที่มีความรุ่งเรืองของงานศิลปกรรม ประติมากรรม และประณีตศิลป์แห่งกรุงรัตนโกสินทร์

ความหมายและเอกลักษณ์พื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์ในความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวต่างชาติ เพื่อกำหนดรูปลักษณ์ป้ายรถโดยสารประจำทาง

ภาพที่ 2 : รูปแบบเอกลักษณ์สถาปัตยกรรมไทยสมัยรัตนโกสินทร์

2)รูปแบบเอกลักษณ์สถาปัตยกรรมร่วมสมัยที่ได้รับอิทธิพลจากตะวันตก ประกอบด้วย อาคารราชการ เช่น อาคารกระทรวงกลาโหม กรมแผนที่ทหาร กรมการรักษาดินแดน และตึกแถวย่านพาณิชย์ เช่น อาคารพาณิชย์บนถนนราชดำเนิน ตึกแถวริมถนนท่าช้าง ถนนบำรุงเมือง ถนนอัษฎางค์ ได้รับอิทธิพลอ้างอิงรูปแบบมาจากศิลปะยุโรปแบบโคโลเนียลสไตล์ (Colonial style)(มหาวิทยาลัยศิลปากร. 2552) เนื่องจากเริ่มมีการติดต่อดำขายและการเข้ามาของชาติตะวันตกที่เริ่มแพร่ขยายในสมัยรัชกาลที่ 4 และรัชกาลที่ 5 ทำให้รูปแบบของอาคารมีความหลากหลายตามลักษณะแต่ละเชื้อชาติ เช่น ลักษณะของอาคารนีโอคลาสสิก (Neo-Classic style) โดยสร้างลักษณะของอาคารมีลักษณะเกือบสี่เหลี่ยมจัตุรัสโอบล้อมมีรูปร่างที่สมมาตร (ก) ตัวอาคารรองรับด้วยเสากลมขนาดใหญ่ที่สูงขึ้นไปจนเต็มความสูงอาคาร ตกแต่งหัวเสาและมุขหน้าจั่วด้วยปูนปั้นแบบโรมัน (ข) เช่น เสาไอโอนิก และเสาแบบโครินเธียน มีบัวปูนปั้นรอบขอบหน้าต่างประตู (ค) บริเวณด้านหน้าอาคารมีสามเหลี่ยมจั่วด้านหน้าประดับด้วยลวดลายไม้ฉลุ (ง)

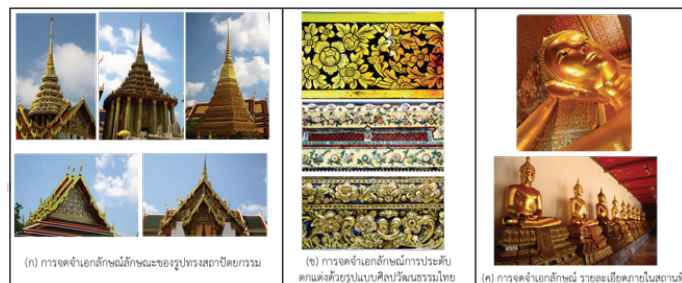

ภาพที่ 3 : รูปแบบเอกลักษณ์สถาปัตยกรรมร่วมสมัยที่ได้รับอิทธิพลจากตะวันตก

2.1.2 ผลจากการสัมภาษณ์นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ พบว่า

1)เอกลักษณ์โดดเด่นที่สำคัญของพื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์และมีความแตกต่างจากพื้นที่อื่น คือ เอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรม เนื่องจากพื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์มีอาคารสถาปัตยกรรมที่มีเอกลักษณ์การผสมผสานรูปแบบสากลกับศิลปวัฒนธรรมของไทยที่ดูยิ่งใหญ่ แต่นักท่องเที่ยวให้ความสำคัญรูปแบบดั้งเดิมและความเป็นศิลปวัฒนธรรมของชนชาติไทยมากกว่า เนื่องจากรูปแบบเอกลักษณ์สถาปัตยกรรมร่วมสมัยที่ได้รับอิทธิพลจากตะวันตกสามารถพบเห็นได้ในหลายประเทศ แต่ลักษณะของอาคารสถาปัตยกรรมไทยมีความโดดเด่นของการประดับตกแต่งที่มีความละเอียดอ่อนและสง่างามด้วยการแกะสลักและการตกแต่งลวดลายหน้าบรรพพระอุโบสถ ชู่มหน้าต่าง ชู่มประตู และหลังคา ด้วยลักษณะศิลปกรรมไทยที่มีคุณค่าทางด้านศิลปวัฒนธรรมที่ชัดเจน เช่น พระบรมมหาราชวังและวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร เนื่องจากสิ่งดังกล่าวนี้มีความหลากหลายทางด้านรูปแบบ องค์ประกอบที่มีความแตกต่างจากพื้นที่อื่น ที่แสดงจุดเด่นที่เป็นเอกลักษณ์ที่ชัดเจนของพื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์

2)คุณลักษณะขององค์ประกอบสิ่งที่เป็นเอกลักษณ์ที่ทำให้เกิดการจดจำได้มากที่สุดมีความสอดคล้องกับลักษณะเอกลักษณ์โดดเด่นที่สำคัญของพื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์จากข้อ 2.2.1 ซึ่งประกอบด้วย (ก) ลักษณะของรูปทรงสถาปัตยกรรมในส่วนของหลังคา เครื่องยอดทรงสูง เจดีย์ และมณฑปที่มียอดปลายแหลมสูงขนาดใหญ่สีทอง (แสดงในรูปที่ 4) และรูปทรงด้านหน้าทรงสามเหลี่ยมของโบสถ์ของวัดที่มีหลังคาทับซ้อน (แสดงในรูปที่ 4) เนื่องจากรูปทรงดังกล่าวแสดงส่วนสำคัญที่ปรากฏชัดและสะดุดตาทำให้มองออกอย่างเด่นชัดในลักษณะภาพที่เป็นจุดเด่นจนเกิดการจดจำ และ (ข) องค์ประกอบที่ช่วยสนับสนุนให้รูปทรงมีความน่าสนใจทำให้เกิดการจดจำสิ่งที่เป็นเอกลักษณ์รองลงมา คือการประดับตกแต่งด้วยรูปแบบศิลปกรรมไทยที่แสดงลวดลายไทยและลวดลายดอกไม้ ประดับด้วยอัญมณีและเซรามิคบนตัวอาคารเช่น หลังคาเสาศา เจดีย์ และโบสถ์ ส่วน (ค) องค์ประกอบที่ทำให้เกิดการจดจำสิ่งที่เป็นเอกลักษณ์อันดับสุดท้ายคือ การจดจำรายละเอียดภายในสถานที่ เช่น พระนอนองค์ใหญ่ มีลักษณะสีทองอยู่ภายในวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร และการจัดวางเรียงกันของพระพุทธรูปภายในโบสถ์ (แสดงในรูปที่ 4)

ภาพที่ 4 องค์ประกอบที่ทำให้เกิดการจดจำเอกลักษณ์ของพื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์

2.2 เอกลักษณ์เชิงนามธรรม

2.2.1 ผลการศึกษาจากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า ลักษณะเอกลักษณ์เชิงนามธรรมที่แสดงออกในพื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์ที่สำคัญได้แก่ 1) การแสดงทางด้านความเชื่อ พบว่ามี 2 ลักษณะที่สำคัญซึ่งสอดแทรกอยู่ในรูปแบบสถาปัตยกรรม ประติมากรรม และสถานที่ประกอบด้วย ความเชื่อทางศาสนา มีพื้นที่ทางศาสนาสถานมากกว่า 30% ของพื้นที่ทั้งหมด (สำนักผังเมือง, 2529) สิ่งเหล่านี้เป็นการบ่งบอกของการนับถือและความศรัทธาที่มีต่อศาสนาพุทธ เช่นการสร้างกราบไหว้พระพุทธรูปหรือถวายของมีค่าเป็นพุทธบูชา และความเชื่อเกี่ยวกับเทพสมมุติและรูปเคารพ เช่น การสร้างรูปเคารพหรืออนุสรณ์ เช่น พระบรมราชานุสาวรีย์ อนุสาวรีย์ทหารอาสาสงครามโลกครั้งที่ 1 หรือ อนุสรณ์สถานวีรชนประชาธิปไตย ที่สะท้อนถึงจริยธรรม คุณงามความดี และประวัติศาสตร์ เป็นต้น (อภิชาติ พรหมฤทธิ์, 2557) 2)

การแสดงทางด้านประเพณี เป็นการแสดงออกตามแบบแผนปฏิบัติที่สืบทอด มีความสำคัญต่อวิถีชีวิตและสังคม เช่น ราชพิธีแรกนาขวัญ เป็นพิธีกรรมในศาสนาความเชื่อแบบพราหมณ์ การตักบาตร และเทศกาลสงกรานต์ เป็นต้น (กรมศิลปากร, 2552) 3) การแสดงทางด้านวิถีชีวิตและวัฒนธรรม เกาะรัตนโกสินทร์นั้นมีความหลากหลายทั้งเชื้อชาติ เนื่องจากพื้นที่มีความเป็นมาของกลุ่มชาติพันธุ์ที่ทั้งอยู่เดิมและที่มีการเปลี่ยนถ่ายย้ายถิ่นฐาน ส่งผลให้เกิดความความหลากหลายของกลุ่มสังคมและวัฒนธรรม เช่น ย่านบางลำพู ชุมชนเก่าที่มีความหลากหลายของกลุ่มคนทั้งไทย พุทธ มุสลิม ญวน มอญ เป็นต้น (กำธร กุลชล, มปป.)

2.2.2 ผลจากการสัมภาษณ์นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ พบว่า นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติจะรับรู้เอกลักษณ์เชิงนามธรรมประเภทการแสดงทางด้านความเชื่อทางศาสนา มากที่สุด เนื่องจากในพื้นที่เป็นศูนย์รวมพื้นที่ทางศาสนาสถานจำนวนมาก เช่น วัดที่มีความหลากหลายและพระพุทธรูปรอบบริเวณพื้นที่เป็นจำนวนมาก พบเห็นได้จากการนับถือและความศรัทธาของผู้คนที่นับถือพระพุทธศาสนา มีการสร้างกราบไหว้และการสวดภาวนาพระพุทธรูป และการตักบาตรทำบุญ แต่นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติไม่สามารถรับรู้เอกลักษณ์เชิงนามธรรมประเภทการแสดงทางด้านประเพณีและการแสดงทางด้านวิถีชีวิตและวัฒนธรรมได้ชัดเจน ซึ่งเอกลักษณ์เชิงนามธรรมนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติไม่ได้มองว่าเป็นเอกลักษณ์ที่สำคัญของพื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์ จึงไม่สามารถอธิบายลักษณะหรือคุณลักษณะขององค์ประกอบที่ทำให้เกิดการจดจำของเอกลักษณ์เชิงนามธรรมได้อย่างชัดเจน

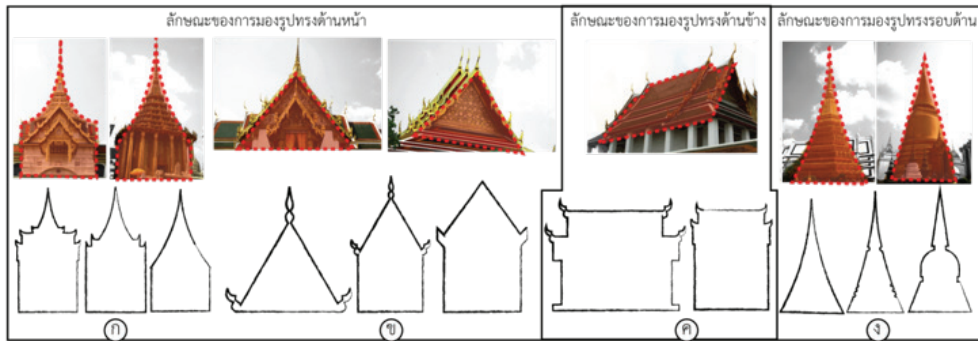
จากผลการศึกษาข้อมูลทั้ง 2 ส่วน คือ การทบทวนวรรณกรรมและการสัมภาษณ์นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ พบว่ารูปแบบเอกลักษณ์เชิงรูปธรรมจะสามารถรับรู้ว่าเป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์ได้มากกว่าเอกลักษณ์เชิงนามธรรม เนื่องจากเอกลักษณ์เชิงรูปธรรมจะปรากฏเป็นรูปทรงของวัตถุที่มีลักษณะเด่นชัดสามารถมองเห็นและจับต้องได้ แต่เอกลักษณ์เชิงนามธรรมจะปรากฏลักษณะแฝงที่แทรกอยู่ในการแสดงพฤติกรรมหรือการตีความสิ่งที่ปรากฏ ไม่สามารถอธิบายเอกลักษณ์ที่โดดเด่นที่สำคัญ หรือคุณลักษณะขององค์ประกอบที่ทำให้เกิดการจดจำของ

เอกลักษณ์เชิงนามธรรมได้อย่างชัดเจน ซึ่งทำให้ลักษณะทางเอกลักษณ์ที่มีความโดดเด่นของพื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์คือ เอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรม มีรูปแบบและองค์ประกอบทางกายภาพบ่งบอกลักษณะเด่น เช่น รูปทรง รูปทรง ส่วนประกอบ ลวดลาย และ สีได้อย่างชัดเจน โดยมีจุดเด่นทางสถาปัตยกรรมที่เป็นเอกลักษณ์ คือ พระบรมมหาราชวัง และวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร เพราะมีความหลากหลายทางด้านรูปแบบและคุณลักษณะขององค์ประกอบที่ทำให้เกิดการจดจำเช่น ลักษณะของรูปทรงสถาปัตยกรรม เครื่องยอดทรงสูง เจดีย์ และมณฑป รูปทรงด้านหน้าทรงสามเหลี่ยมของโบสถ์ของวัดที่มีหลังคาทับซ้อน การประดับตกแต่งด้วยรูปแบบศิลปกรรม ลวดลายไทย และลวดลายดอกไม้ ซึ่งลักษณะเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมนั้นมีความสอดคล้องกับการให้ความหมายของพื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์ที่แสดงลักษณะที่โดดเด่นทางสถาปัตยกรรมและสิ่งปลูกสร้างที่มีปรับเปลี่ยนตามอิทธิพลทางศิลปะในแต่ละยุคสมัย ที่สะท้อนให้เห็นเป็นมรดกทางประวัติศาสตร์ที่รวมตัวกันเป็นกลุ่ม เมื่อนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่เดินทางเข้ามาในพื้นที่มีส่วนร่วมกับสภาพแวดล้อมและมองลักษณะเอกลักษณ์ที่สื่อถึงลักษณะทางสถาปัตยกรรมก็จะสามารถเข้าใจและสื่อความหมายของพื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์ว่าเป็นศูนย์กลางมรดกทางสถาปัตยกรรมและประวัติศาสตร์ที่สำคัญ

3. การนำคุณลักษณะทางกายภาพของเอกลักษณ์ ที่มาเป็นข้อพิจารณาการออกแบบรูปลักษณ์ป้ายรถโดยสารประจำทางให้มีความเหมาะสมกับพื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์

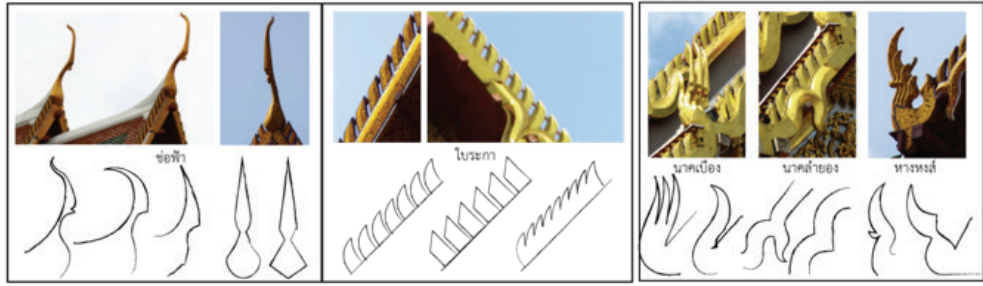
เอกลักษณ์ที่สามารถนำมาเป็นข้อพิจารณาการออกแบบรูปลักษณ์ป้ายรถโดยสารประจำทางและมีความเหมาะสมกับพื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์มากที่สุดคือ เอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรม เพราะมีองค์ประกอบทางกายภาพที่สามารถบ่งบอกได้อย่างชัดเจน และความกลมกลืนกับทัศนียภาพและสภาพแวดล้อมโดยรวม เมื่อผู้พบเห็นรูปลักษณ์ป้ายรถโดยสารประจำทางก็จะสามารถความเข้าใจและอธิบายความหมายของพื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์ได้อย่างชัดเจน ซึ่งองค์ประกอบดังกล่าวมีคุณลักษณะสำคัญประกอบด้วย

3.1 คุณลักษณะรูปทรง รูปทรง (Form) แสดงส่วนสำคัญที่ปรากฏให้เห็นอย่างเด่นชัดประกอบด้วย (ก) ลักษณะของการมองรูปทรงด้านหน้าได้แก่ ยอดปราสาทเป็นยอดทรงกรวยที่ตั้งอยู่เหนือหลังคาชั้นซ้อนทรงจั่วของพระที่นั่งจักรีมหาปราสาทและพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท และหลังคามณฑปทรงกรวยคลุมตัวอาคารมีรูปทรงสี่เหลี่ยมด้านบนมีสามเหลี่ยมทรงสูง และ (ข) รูปทรงหน้าบรรพด้านหน้าโบสถ์ของวัดซึ่งมีรูปทรงเป็นสามเหลี่ยม (ค) ลักษณะของการมองรูปทรงด้านข้างได้แก่ ลักษณะของอาคารเป็นรูปทรงจั่วซ้อนชั้น ลดชั้น หลังคาปีกนกมีรูปทรงเป็นสี่เหลี่ยมซ้อนชั้น และ (ง) ลักษณะของการมองรูปทรงรอบด้านได้แก่ เจดีย์รูปทรงระฆังยอดปลายแหลมสูง มีรูปทรงสามเหลี่ยมทรงสูง ซึ่งสามารถพบเห็นในบริเวณพระบรมมหาราชวังและวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร เป็นสถานที่เด่นที่แสดงเอกลักษณ์ของพื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์

ภาพที่ 5 : คุณลักษณะของรูปร่าง รูปทรง

3.2 คุณลักษณะส่วนประกอบ (Complement) ที่เป็นส่วนประกอบรองที่ช่วยสนับสนุนให้รูปทรงมีความน่าสนใจยิ่งขึ้นทำให้เกิดการจดจำ คุณลักษณะส่วนประกอบจะอยู่ด้านนอกของรูปทรงเพื่อช่วยสื่อถึงลักษณะเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมที่มีการตกแต่งรอบยอดปราสาท หน้าบรรพด้านหน้าโบสถ์ ประดับกรอบหน้าบรรพลักษณะคล้ายพญานาคเลื้อยแยกเฉียงลงมาที่ตอนล่างของกรอบโดยใช้ชื่อเรียกว่า (ก) ซ้อฟ้า (ข) ไบระกา (ค) นาคเบื่อน นาคคล้ายอง และหางหงส์ (สันติ เล็กสุขุม. 2557)

ภาพที่ 6 : คุณลักษณะของส่วนประกอบ

3.3 คุณลักษณะลวดลาย (Pattern) เป็นองค์ประกอบที่ช่วยสนับสนุนให้รูปทรงมีความน่าสนใจทำให้เกิดการจดจำเช่นเดียวกับคุณลักษณะส่วนประกอบ โดยลวดลายมีลักษณะเด่นจากการนำรูปแบบการตกแต่งที่มีความงดงามของงานศิลปกรรมและประติมากรรมด้วยวัสดุลายปูนปั้น กระเบื้องเคลือบ ปูนดินเผาและลายรดน้ำ ที่ประดับหน้าบรรพพระอุโบสถ ชุ่มหน้าต่าง ชุ่มประตู ประกอบด้วยรูปทรงของลวดลายดอกไม้ที่เป็นทรงกลม และทรงเหลี่ยม เส้นของเก่าวัวเป็นเส้นทางประดับด้วยใบไม้

ภาพที่ 7 : คุณลักษณะของลวดลาย

3.4 คุณลักษณะสี (Color) คือ สีทองและเหลือง จากลักษณะสีพื้นผิวของอาคารสถาปัตยกรรมได้แก่ พระบรมมหาราชวังและเจดีย์ มณฑป การตกแต่งของประตูที่ใช้ลายรดน้ำที่ใช้ลายทองบนพื้นสีดำ และสีผิวของพระพุทธรูป ซึ่งมีสีทองและเหลือง การนำสีมาใช้ในการออกแบบจะสามารถแสดงคุณลักษณะของสถาปัตยกรรมและประติมากรรมที่รุ่งเรืองและความสง่างาม

ภาพที่ 8 : คุณลักษณะของสี

3.5 บุคลิกลักษณะ (Style) คือ ลักษณะความเป็นชนชาติ (Ethnic) ลักษณะแบบดั้งเดิม (Classis) และลักษณะแบบสง่างาม (Elegant) ซึ่งมาจากลักษณะของการแสดงออกของสภาพแวดล้อมที่มีเอกลักษณ์ของรูปแบบศิลปวัฒนธรรมแสดงลักษณะความเป็นชนชาติไทยที่ชัดเจน ด้วยความประณีตศิลป์ของผลงานศิลปกรรมและที่รุ่งเรืองของกรุงรัตนโกสินทร์และคุณลักษณะของมรดกทางประวัติศาสตร์

สรุปผลการศึกษา

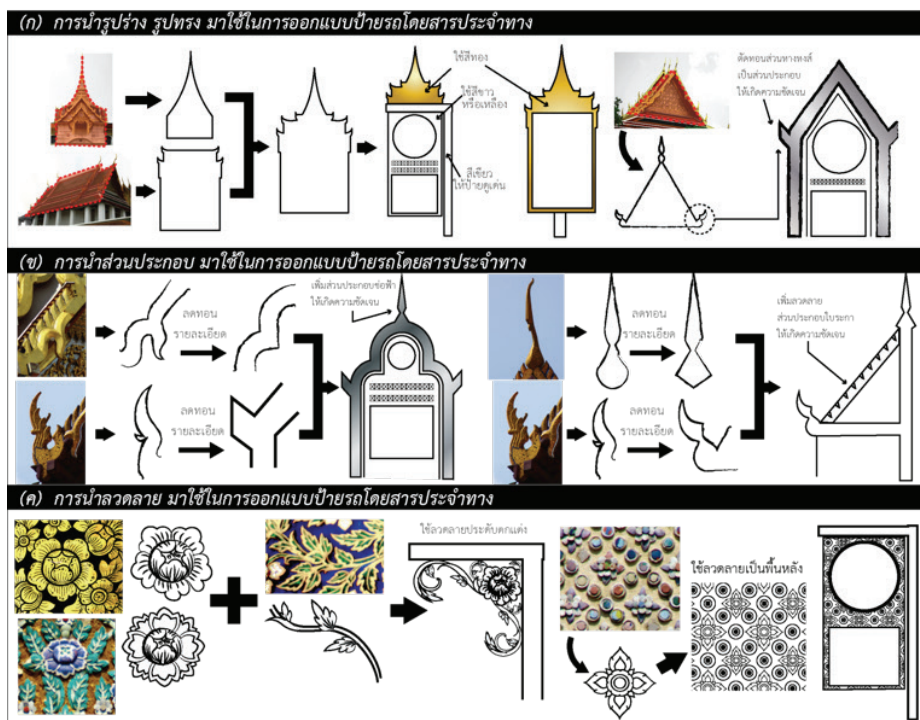
จากการศึกษา สามารถสรุปผลตามกระบวนการศึกษาได้ดังนี้

การให้ความหมายของพื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์ คือ พื้นที่ที่รวบรวมอาคารสถาปัตยกรรมซึ่งมีความสำคัญและมีคุณค่าทางด้านรูปแบบศิลปวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์

การระบุลักษณะทางเอกลักษณ์ของพื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์คือ รูปแบบองค์ประกอบทางกายภาพทางสถาปัตยกรรม เช่น รูปทรง รูปทรงแบบส่วนประกอบ สี และลวดลายที่แสดงออกเป็นรูปธรรม ซึ่งคุณลักษณะขององค์ประกอบที่เป็นจุดเด่นทำให้เกิดการจดจำได้คือ ลักษณะเครื่องยอดทรงสูง เจริญ และมณฑป รูปทรงด้านหน้าโบสถ์ของวัดที่มีหลังคาทับซ้อน การประดับตกแต่งด้วยรูปแบบศิลปกรรมลวดลายไทย และลวดลายดอกไม้

ลักษณะทางเอกลักษณ์ที่สามารถนำมาเป็นองค์ประกอบในการสร้างสรรค์และเสนอข้อพิจารณาการออกแบบรูปลักษณะป้ายรถโดยสารประจำทางในพื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์ คือ การนำเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมมาใช้เป็นองค์ประกอบในการออกแบบ เนื่องจากมีองค์ประกอบทางกายภาพที่สามารถบ่งบอกถึงลักษณะเด่นของเอกลักษณ์ ตลอดจนผู้พบเห็นสามารถความเข้าใจและอธิบายความหมายของพื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์ได้อย่างชัดเจน ซึ่งองค์ประกอบดังกล่าวมีคุณลักษณะสำคัญประกอบด้วย 1) รูปทรง รูปทรงแบบ คือ รูปทรงสี่เหลี่ยมด้านบนมีสามเหลี่ยมทรงสูง รูปทรงเป็นสี่เหลี่ยมซ้อนชั้น และรูปทรงสามเหลี่ยม (แสดงในรูปที่ 9 (ก)) 2) ส่วนประกอบคือ ประดับกรอบหน้าบรรพลักษณะคล้ายพญานาค ได้แก่ ซ่อฟ้า ไบระกา นาคเบ้อง นาคลำยอง และหางหงส์ที่เป็นส่วนประกอบภายนอกรูปทรง (แสดงในรูปที่ 9 (ข)) 3) ลวดลาย คือ รูปทรงของลวดลายดอกไม้ที่และเส้นของเกววัลย์ (แสดงในรูปที่ 9 (ค)) 4) สี คือ สีทอง เหลือง แสดงคุณลักษณะของสีของสถาปัตยกรรมที่รุ่งเรืองและความสง่างาม และ 5) กำหนดบุคลิกลักษณะของป้ายรถโดยสารประจำทางด้วย ลักษณะความเป็นชนชาติ ลักษณะดั้งเดิมและลักษณะสง่างาม นำมาเป็นข้อกำหนดพิจารณาการออกแบบรูปลักษณะป้ายรถโดยสารประจำทางให้มีความเหมาะสมกับพื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์

โดยองค์ประกอบรูปทรง รูปทรงแบบ ส่วนประกอบ และลวดลาย สามารถนำมาใช้เป็นลักษณะของรูปทรงป้ายรถโดยสารประจำทาง แสดงคุณลักษณะทางกายภาพของอาคารสถาปัตยกรรมสามารถนำมาตัดทอนรายละเอียดให้น้อยลงจากต้นแบบ เพื่อให้รูปลักษณะของป้ายรถโดยสารประจำทางเข้ากับสภาพแวดล้อมและดูเรียบง่าย และใช้สีและกำหนดบุคลิกลักษณะควบคุมแนวทางการออกแบบให้สามารถสื่อสารถึงลักษณะสำคัญของเอกลักษณ์ในพื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์ให้มีความชัดเจนมากขึ้น แสดงภาพตัวอย่างการนำองค์ประกอบลักษณะทางเอกลักษณ์มาออกแบบรูปลักษณะป้ายรถโดยสารประจำทางให้มีความเหมาะสมกับพื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์ ในรูปที่ 9

ภาพที่ 9 : ภาพตัวอย่างการนำองค์ประกอบลักษณะทางเอกลักษณ์ มาออกแบบรูปลักษณ์ป้ายรถโดยสารประจำทาง

ข้อเสนอแนะ

1) ควรศึกษาลักษณะสภาพพื้นที่บริเวณจุดจอดรถโดยสาร วิเคราะห์พื้นที่ ลักษณะสภาพทางภูมิทัศน์ และข้อจำกัดในการติดตั้งจากปัญหาโครงสร้างทางสภาพแวดล้อม เพื่อนำป้ายไปใช้ในตำแหน่งที่มีความแตกต่างกัน สามารถกำหนดรูปแบบของป้ายรถโดยสารส่งเสริมและแสดงออกถึงบรรยากาศที่ดีมีความเหมาะสม สามารถประยุกต์ใช้ให้เข้ากับสภาพแวดล้อมที่เป็นอยู่ให้เป็นส่วนหนึ่งของภูมิทัศน์ที่มีความแตกต่างกัน (เอื้อเอ็นดู ดิศกุล ณ อยุธยา. 2543)

2) ในบทความวิชาการเรื่องนี้ เป็นการเก็บข้อมูลจากความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวต่างชาติ ข้อมูลจึงเป็นความคิดเห็นในการกำหนดลักษณะความสำคัญและจัดจำองค์ประกอบที่เป็นเอกลักษณ์ในพื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์ในฐานะบุคคลภายนอกพื้นที่เพียงมุมมองเดียว ควรทำการศึกษาในมุมมองของบุคคลภายในพื้นที่คือ คนไทยที่เดินทางท่องเที่ยวหรืออาศัยในพื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์ร่วมด้วย เพื่อหาลักษณะความสำคัญและจัดจำองค์ประกอบที่เป็นเอกลักษณ์ในพื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์ที่มีร่วมกันของทั้ง 2 ฝ่าย

บรรณานุกรม

- กรมศิลปากร. (2552). นามานุกรมชนบประเพณีไทย หมวดประเพณีราษฎร์ เล่ม 3 (คติความเชื่อต่างๆ ในสังคมไทย). กรุงเทพฯ: สำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร.
- กองการท่องเที่ยว สำนักวัฒนธรรม กีฬา และการท่องเที่ยว กรุงเทพมหานคร. (2008). Sight-seeing around Rattanakosin Island.[ระบบออนไลน์].
เข้าถึงได้จาก : <http://www.bangkoktourist.com/>
- กำธร กุลชล. (มปป). การสำรวจมรดกทางวัฒนธรรมในกรุงรัตนโกสินทร์ชั้นนอก [ระบบออนไลน์].
เข้าถึงได้จาก : <http://www.thapra.lib.su.ac.th/ratanagosin/discovery.pdf>
- ชุมชนบ่อมหากาฬ. (2556). การแก้ไขปัญหาที่ดินชุมชนในเขตเมืองเก่า : กรณีเขตพื้นที่ชั้นนอกและชั้นในเกาะรัตนโกสินทร์ [ระบบออนไลน์].
เข้าถึงได้จาก : <http://www.lek-prapai.org/home/view.php?id=1042>
- ธีรศักดิ์ วงศ์คำแน่น. (2554). สารานุกรมภาพลายเส้น สถาปัตยกรรมรัตนโกสินทร์ : วัด. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปิติ มณีเนตร.(2556). การศึกษาสัญญาวิทยา งานออกแบบ เขตวังบูรพาภิรมย์ เกาะรัตนโกสินทร์ เพื่อสร้างคุณค่าแก่มรดกทางวัฒนธรรมของประเทศไทย. มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- มหาวิทยาลัยศิลปากร. (2552). ศูนย์ข้อมูลเกาะรัตนโกสินทร์ [ระบบออนไลน์].
เข้าถึงได้จาก : <http://www.thapra.lib.su.ac.th/ratanagosin/location.htm>
- รณัน จุลชาติ. (2556). การพัฒนาและอนุรักษ์พื้นที่พิเศษเกาะรัตนโกสินทร์สู่มรดกทางวัฒนธรรม. วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (รัฐประศาสนศาสตร์). มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

- ราชบัณฑิตยสถาน. (2542). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542.
กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.
- _____. (2548). พจนานุกรมวิสามานยนามไทย : วัด วัง ถนน สะพาน ป้อม.
กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน
- วิมลสิทธิ์ หรยางกูร.(2541). พฤติกรรมมนุษย์กับสภาพแวดล้อม. พิมพ์ครั้งที่ 6.
กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สันติ เล็กสุขุม. (2557). งานช่าง คำช่างโบราณ : ศิลปวัฒนธรรม ฉบับพิเศษ. พิมพ์ครั้งที่ 2.
กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน
- สถาบันพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม. (2555). อุตสาหกรรมไทยทุนความคิดทุนสร้างสรรค์.
ปทุมธานี : สถาบันพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม.
- สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์. (2555). “อัญมณีแห่งมหานคร” นิทรรศน์รัตนโกสินทร์.
กรุงเทพฯ: บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน)
- สำนักผังเมือง. (2529). ประเมิน วิเคราะห์แผนที่แสดงการใช้อาคารและที่ดิน ปีพ.ศ. 2529
ของกรุงเทพมหานคร. กรุงเทพฯ: มปป.
- _____. (2553). โครงการจัดทำแผนแม่บทการปรับปรุงฟื้นฟูและอนุรักษ์ย่าน.
กรุงเทพฯ: มปป.
- อิริวัฒน์ สีดา. (2552). แรงจูงใจในการอนุรักษ์อาคารประวัติศาสตร์ กรณี อาคารตึกแถวใน
เกาะรัตนโกสินทร์. วิทยานิพนธ์ปริญญาการผังเมืองมหาบัณฑิต
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการผังเมืองมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- อภิชาติ พรหมฤทธิ์.(2557). การศึกษาสุนทรียศาสตร์ภูมิทัศน์รัตนโกสินทร์ชั้นใน.
วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเชียฉบับวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี.
ปีที่ 81, ฉบับที่ 2 : 45-57
- เอื้อเอ็นดู ดิศกุล ณ อยุธยา. (2543). ระบบป้ายสัญลักษณ์. กรุงเทพฯ: พลัสเพลส จำกัด
- Appleyard, Donald. (1969). Why buildings are known: a predictive tool for architects and
planners. Environment and Behavior, 1(2), 131.
- Lynch, Kevin. (1960). The image of the city. Cambridge
- Trito, Rosalyn. (2008). Thailand. Dorling Kindersley Limited. New york
- Wan, Pak-Hong. (2009). Street Furniture Design Principles and Implementations :
Case Studies of Street Furniture Design in Densely Populated Old Urban Areas.
Master of Philosophy, The Hong Kong Polytechnic University School of Design.
- Williams China, et al. (2012). Lonely planet Thailand. Lonely Planet Publications
_____. (2005). Best of bangkok. Markono Print media Pte Ltd. Singapore